

Nooit meer stapelen

De schaatsbond geeft haar opleiding voor schaatstrainers competentiegericht vorm en werkt daarbij samen met drie ROC's(*). In het werkveld profiteren de ROC-leerlingen die hun certificaten bij de schaatsbond erkend weten. Maar ook KNSB-cursisten zijn beter af dan vroeger omdat het ROC hun competenties erkent.

Olaf Stomp, freelance journalist

Wie kent het cliché niet? In de sport kan er maar één de winnaar zijn. Het mooie van de samenwerking tussen schaatsbond KNSB en drie ROC's is dat die drie groepen winnaars telt. KNSB-cursisten, ROC-leerlingen en schaatsverenigingen.

Ze zitten naast elkaar aan tafel en geven elk vanuit hun perspectief uitleg over de samenwerking; Wil Kok is vakdocent bij Sport&Bewegen (S&B) aan het ROC Midden-Nederland. Petra Bollen is programmanager modernisering opleidingen van de KNSB. De opleiding S&B bestaat pas drie jaar en heeft minder naamsbekendheid dan de vergelijkbare opleiding CIOS. 'Onze leerlingen hoeven geen topsporters te zijn', zegt Wil Kok. 'De nadruk ligt op groepen begeleiden. Ze gaan later bijvoorbeeld in de wijken aan de slag. Op die plekken is veel behoefte aan sportbegeleiders en sportinstructeurs die mensen aan het sporten krijgen.'

Ieder nadeel, heeft een voordeel. Het overbekende Cruyff gezegde gaat ook op voor S&B. Kok: 'Omdat we pas drie jaar geleden zijn begonnen, konden we gelijk starten met competentiegericht opleiden. We hoefden niet om van het oude naar het nieuwe.'

Ook het kleinkeuzevak schaatsen (niveau 3 en 4) voor studenten S&B, kon het ROC dus direct competentiegericht vormgeven. Daarbij koos de school voor samenwerking met de KNSB. Zoals dat bij de andere keuzevakken ook gebeurt met sportbonden en sportbranches als fitvak, de zwembond, de KNVB en de Atletiekunie. De samenwerking met de bonden is voor de opleiding S&B een duidelijke plus, zegt Wil Kok. 'De bonden hebben veel ervaring en hun certificaten zijn zeer herkenbaar in het werkveld.'

Niet een volledige baan

Schaatsleider is op de opleiding S&B een kleinkeuzevak. Alle leerlingen volgen dit vak, maar slechts enkelen kiezen voor het schaatsen. Hoe relevant is dit specialistische onderdeel dan op een brede opleiding? Kok: 'Als je gaat werken in de sport, zijn er heel veel onderdelen waar je niet een volledige baan bij kunt krijgen. Je moet dus breed inzetbaar zijn. Iemand kiest bijvoorbeeld fitness als specialisatie, hij gaat aan het werk in een fitnessbedrijf, maar niet fulltime. Dan is het handig als hij ook een certificaat voor het schaatsen heeft. In zijn algemeenheid geldt met studieonderdelen als deze: wij leiden leerlingen breed op in samenwerking met het werkveld en dat geeft afgestudeerden betere kansen op de arbeidsmarkt. Ze kunnen overal naar binnen. De hokjes zijn weg.'

Bekwaam kader

Ook de KNSB, initiatiefnemer bij de samenwerking, spint er garen mee. Het opleidingstraject voor vrijwillig kader is veel meer behapbaar geworden. Veel KNSB-vrijwilligers krijgen de ervaring die ze hebben opgedaan binnen de verenigingen nu gehonoreerd in de competentiegerichte opleidingen.

Bollen: ‘Als je vroeger gewestelijk trainer wilde worden, moest je eerst een opleiding niveau 2 doen, dan niveau 3 en dan mocht je naar 4. Voordat je eindelijk trainer was die over de vereiste kennis en ervaring beschikte, was je zeven jaar verder.’ Stapelen, heet dat in vaktaal. Niet erg handig, zeker niet omdat de schaatsverenigingen zitten te springen om goed gekwalificeerd kader. Hoog tijd om de kennis en ervaring die leden al hebben opgedaan binnen hun vereniging te erkennen. Ook als die in andere, soortgelijke sporten is verkregen. Bollen: ‘Als iemand vanuit het wielrennen of het skaten al competenties heeft verkregen via een vergelijkbare opleiding, vinden we het niet meer kunnen om te zeggen: “begin maar opnieuw”’.

Topsporters

Er is nog een andere groep binnen de KNSB die profiteert van de samenwerking bij het competentiegericht onderwijs, zegt Bollen: schaatstopporters. Bij hen ontbreekt het vaak aan tijd om te werken aan de opbouw van hun maatschappelijke carrière. Een competentiegericht opleiding sluit dan aan bij hun individuele mogelijkheden. ‘Zij doen opdrachten op het tijdstip dat het hun het beste uitkomt. We werken met een elektronische leeromgeving (zie kader, OS). In het digitale portfolio kunnen ze hun competenties verzamelen waaraan ze in de loop der jaren hebben gewerkt. Wanneer zij na een actieve sportloopbaan alsnog een opleiding willen gaan volgen kunnen daarna naar het MBO stappen en zeggen: “deze competenties beheers ik inmiddels”’.

De opleiding en de cursisten

De KNSB leidt van oudsher haar eigen kader op. De workshops voor KNSB-kader in opleiding en de ROC-leerlingen die het kleinkeuzevak volgen, worden gegeven door zogenaamde experts binnen de bond. In andere gevallen krijgen beide groepen cursisten – KNSB-kader in opleiding en ROC-leerlingen – les van ROC-docenten. ROC-leerlingen zitten samen met de KNSB-cursisten in de schoolbanken. Jonge honden en ervaren rotten in één lokaal. Bollen: ‘De ROC-leerlingen zijn heel handig met computerervaring en hebben ook meer ervaring met competentiegericht leren. Ze kennen de weg binnen deze vorm van onderwijs. Ze weten gemakkelijker de leerdoelen te vertalen in: wat wordt er dan van mij verwacht? Ze nemen de oudere cursisten van de KNSB daarbij op sleeptouw. Andersom, de KNSB-cursisten zijn kritisch. Die zeggen: “we willen kennis opdoen. Het gaat er niet alleen om dat je je uren maakt.” Kok: ‘De KNSB-mensen zijn supergemotiveerd. Die komen niet alleen om hun papertje te halen.’ Bollen: ‘Ze beïnvloeden elkaar, dat is mooi om te zien.’

Het leerproces

Cursisten, of het nu gaat om ROC-leerlingen of KNSB-cursisten, hebben te maken met vier soorten begeleiders. Allereerst is er de *leercoach*. Hij of zij begeleidt het leerproces vanaf het intakegesprek tot aan de kwalificering. Bijvoorbeeld om de cursist te ondersteunen bij het verzamelen van bewijzen om uiteindelijk proeven van bekwaamheid te kunnen afleggen. Kok: ‘Voor onze leerlingen is dat een manier van werken waarmee ze zijn opgegroeid.’ Voor de KNSB-cursisten, die vaak wat ouder zijn, is het werken met het afleggen van proeven van bekwaamheid nog nieuw. De *experts* zijn verantwoordelijk voor het theoretische gedeelte en *praktijkbegeleiders* begeleiden de cursisten daadwerkelijk bij de trainingen op het ijs en de daarbij behorende opdrachten. *PVb-beoordelaars* beoordelen of een cursist zijn proeve van bekwaamheid beheerst.

Actieve houding

Het competentiegerichte leerproces vereist een actieve houding van cursisten. Kok: ‘Ze moeten in de gaten houden dat ze een beoordelaar (assessor) vooraf moeten vragen. Het komt

voor dat iemand een les heeft gegeven aan leerlingen tijdens schoolschaatsen maar is vergeten een praktijkbegeleider te vragen zijn les te volgen.’

Het nieuwe leren vergt ook van de praktijkbegeleiders een andere houding op het ijs. Bollen: ‘Vroeger deed een begeleider het één keer voor en moest de cursist het kunstje afkijken en nadoen. Begeleiding gaat nu met de handen op de rug. In de praktijk betekent een cursist naar de begeleider toekomen met de vraag: ‘dit zijn de opdrachten die ik moet doen bij jou in de vereniging. Wil jij mij helpen met het maken van een planning.’ Niet onbelangrijk voor de cursist, voegt Bollen toe. ‘Deze planning voorkomt dat iemand aan het eind van het jaar nog vier opdrachten moet doen op het moment dat de ijsbaan al gesloten is.’

Stage

Leerlingen en cursisten lopen stage. Dat kan bij de schaatsverenigingen. Een praktijkbegeleider van een vereniging kan te maken krijgen met een KNSB-cursist maar ook met een ROC-leerling. Bollen: ‘In onze voorlichting aan de verenigingen vragen we expliciet na te denken over de soort stagiaires. Wil je alleen gemotiveerde vrijwilligers? Of ook ROC-leerlingen? Bij die laatste groep zul je ook moeten nadenken over de begeleiding. Het zijn jonge, enthousiaste mensen maar vergen andere begeleiding dan de oudere KNSB-cursisten. Er zijn verenigingen en praktijkbegeleiders die dat graag op zich nemen.’

Direct de praktijk in

Een belangrijk onderdeel van het competentiegerichte onderwijs is de levensechte beroepspraktijkvorming. ‘Zowel KNSB-cursisten als ROC-leerlingen gaan direct de praktijk in. We kijken naar: wat kunnen ze? En dan mogen ze ook gelijk de verantwoordelijkheid dragen. Dat is het leukste aan de hele opleiding!’, zegt Wil Kok stellig. ‘Ik heb een student die al heel veel stages heeft gelopen op de basisschool. Hij komt nu bij het schoolschaatsen. Hij voelt zich er als een vis in het water, hij kent de groep, hij heeft op schaatsen gezeten. Hij verzint allerlei spelletjes buiten het programma om. Ze zijn hartstikke blij met hem. Hij heeft vanmiddag een toets zitten maken op school, maar staat veel liever voor de groep op het ijs. Laat hem vooral dáár de beoordelingen halen.’ Petra Bollen vult aan: ‘De opdrachten die de cursisten moeten doen in de praktijk zijn ook precies de opdrachten waar het werkveld om vraagt. Dat zijn wij bij de KNSB vooraf nagegaan.’

Wie beïnvloedt wie?

Deze werkwijze roept de vraag op over of de ROC’s een vernieuwende invloed heeft. Volgt het ROC de KNSB en het werkveld gedwee, of bedenkt de opleiding wel eens iets nieuws waarvan de KNSB zegt: goed idee, dat nemen we van jullie over? Bollen: ‘Wij toetsen of iemand het niveau van zijn opleiding heeft behaald altijd met een proeve van bekwaamheid. Maar voor het opstellen van een jaarplan heb je aardig wat kennis van inspanningsfysiologie nodig. We hebben van de ROC overgenomen om tussentijdse drempeltoetsen in te voeren. Die moet je eerst hebben gehaald om je proeven van bekwaamheid te kunnen doen.’

Wat kunnen anderen er van leren?

Bollen ziet veel mogelijkheden voor andere sportbonden die ook zitten te springen om gekwalificeerd kader. ‘Er zijn bonden die competentiegericht leren hebben ingevoerd in hun onderwijsprogramma. Maar dat is niet genoeg. Je zult, zoals wij doen, praktijkbegeleiders moeten trainen en ondersteunen in de nieuwe vorm van leren. Anders blijf je steken in de traditionele manier van begeleiden: het kunstje voordoen dat de cursist braaf mag nadoen.’

(*) Behalve ROC Midden-Nederland werken ook ROC Zeeland en het Alfa college samen met de KNSB binnen het project Schatten graven.

Rick, ROC-leerling S&B

Derdejaars ROC-leerling Sport & Bewegen Rick is 20 jaar en volgt het kleinkeuzevak schaatsen. Hij heeft tijdens zijn opleiding al verschillende keren een activiteit georganiseerd. Hij heeft daarvoor een draaiboek gemaakt en een evaluatieverslag. Dit onderdeel kan in zijn digitale portfolio. Ook heeft hij voor het studieonderdeel trainingsleer een aantal onderdelen afgerond die ook van belang zijn voor het schaatsen. Voor het behalen van het certificaat dat ook de KNSB erkent, kan hij deze onderdelen overslaan. Andere onderdelen van het vak moet hij wel volgen. Bijvoorbeeld een workshop over inspanningsfysiologie die de KNSB organiseert. Bij de workshop zit hij naast Ton, van schaatsvereniging de IJSmuts. ROC-docenten én KNSB-vertegenwoordigers nemen Rick's proeven van bekwaamheid af.

Ton van de schaatsvereniging De IJSmuts

Ton is 43 jaar is lid van De IJSmuts. Hij geeft daar al jaren één keer per week een groepje tourrijders les. Ondanks zijn jarenlange is het er nog ooit van gekomen om de opleiding voor schaatstrainer te volgen. Ton schrijft zich in voor de KNSB-opleiding Schaatstrainer-coach Langebaan. Hij schrijft zich in voor de KNSB-opleiding Schaatstrainer-coach Langebaan. Hij vult de competentiescan in, dan volgt een gesprek met zijn *leercoach*. Hierin toont Ton aan welke relevante competenties hij al beheerst. Bijvoorbeeld door ervaring in zijn schaatsclub of daarbuiten (zijn werk). Tijdens dat gesprek wordt duidelijk op welk niveau Ton "instapt". Hij weet dan precies welke workshops, die in verschillende plaatsen in het land worden gegeven, hij moet volgen. Ton krijgt les van zogenaamde *KNSB-experts*. Ton verkrijgt het KNSB-certificaat als hij de vereiste proeven van bekwaamheid met succes heeft afgelegd. *PVB-beoordelaars* beoordelen dat. (Dat zijn vertegenwoordigers van de KNSB zijn maar ook hiervoor door de KNSB opgeleide docenten van de ROC. Het KNSB-certificaat is voor niveau 3 een certificeerbare eenheid uit het kwalificatiedossier sport en bewegen. Handig want Ton heeft hiermee dus tegelijk een onderdeel van de studie Sport&Bewegen al binnen.